

แพรวาฝ้ายแดงย่อ

Prae-wa Fai Dang-yo (Red Cotton Prae-wa)

บุญชัย ทองเจริญบัวงาม
Boonchai Tongcharoenbuangam

แพรว้าฝ้ายแดงยอ

Prae-wa Fai Dang-yo (Red Cotton Prae-wa)

บุญชัย ทองเจริญบัวงาม

Boonchai Tongcharoenbuangam

ในจารีตวิถีธรรมเนียมของชาวผู้ไท (ภูไท) ชชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพโยกย้าย มาตั้งถิ่นฐานอาศัยทำกิน แถบเทือกเขาภูพาน ผ้าทอเป็นหนึ่งในปัจจัยชาวบ้านสตรีชาวผู้ไท ถักทอขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันและเพื่อเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 และถือเป็น **จารีต** ครองปฏิบัติในหมู่สังคมชาวผู้ไท ที่ต้องยึดถือปฏิบัติและสืบทอดมาจากปู่ย่า ตายายมาหลายชั่วคน

ในอดีตหรือขนบวิธของลูกผู้หญิงชาวผู้ไท ทุกคน จะต้องเรียนรู้การทอผ้ามาจากผู้เป็น มารดาถือเป็นหน้าที่หลักก่อนการออกเรือน มีครอบครัว จนมีคำพูดติดปากว่า “ลูกสาว บ้านไหนตำทุกทอผ้าเก่งก็จะเป็นที่หมายปอง แก่ชายหนุ่ม”

For tradition and custom of Pu-thai people (Poo-thai), an ethnic evacuated to settle down in Pu-pan Hill, the woven cloth was a factor woven by Pu-thai Ladies to be sued in their daily life as well as one out of four factor, and tradition and custom for practicing in Pu-thai Society to be focused on and inherited from grandfather-grandmother by many generations.

In the past or custom of every Pu-thai Lady, one had to learn how to weave from mother as her major responsibility before getting married for family until one was accustomed to using a word or expression

สตรีชาวผู้ไทบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอดำรง จังหวัดกาฬสินธุ์ กับผ้าแพรว้าฝ้ายแดงยอมรดก แห่งแผ่นดิน ภาพถ่ายราวปี พุทธศักราช 2525

Five Pu-thai Ladies at Ban-pon, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province, dressed with Prae-wa Fai-dang-yo (Red Cotton Prae-wa), the land inheritance. The photograph was taken in 1982.

ดังนั้น การทอผ้าในสังคมของชาวผู้ไท จึงถือเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของแม่ศรีเรือน ตามอดีต ของคนอีสานโบราณว่า “เมื่อเสร็จ หนานา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก” และใน บทวรรณกรรมของชาวอีสานในเรื่อง “พญา คำกองสอนไพร่” ผลงานของพระอริยานุวัตร (เขมจารีเถระ) ได้กล่าวไว้ว่า

“แม่หญิง ให้รู้แจ้งไว้
ตำหูกขิดไหม แท้นอ
พอสอนสาว ให้สั่งสอนการเห่า
แปงโตม่อน กินนอนบื้อนอน
เฮ็ดสวนมอนให้กว้าง ประสงค์ให้
ปลูกหม่อน”

that “Any one’s daughter who could weave cloth skillfully, she would be liked by the young man.”

Therefore, cloth weaving in Pu-thai Society was a characteristic of good housewife in the past of Esan People that “Finishing the farm season, the women would weave cloth, the men would hit the hot steel.” In addition, in Esan people’s literature titled “Praya Kamkong teaches his citizens,” the performance of Praya Ariya-nuwat Kemajaree Tera (Senior Buddhist Priest) stated that:

“Ladies, you should know how to weave Silk Kid (Weft Brocade),

Father teaches his daughter to do housework,

Pang-to-mon, to eat and live,

To do garden work to broaden the mulberry garden for growing the mulberry trees.”

การทอผ้าคุณสมบัติสำคัญของการเป็นสตรีผู้ไทที่สมบูรณ์แบบ

Cloth weaving is a major characteristic of Perfect Lady.

แพรวาโบราณที่เรียกว่า “ผ้าฝ้ายแดงยอ”

ในความหมายตามที่เคยสัมผัสและสอบถามกับผู้เฒ่าชาวผู้ไท อายุ 90 ปี เคยเล่าให้ข้อมูลไว้ว่า ทำไมจึงเรียกผ้าทอว่า “แพรวแดงยอ” หรือฝ้ายแดงยอ นั้นหมายถึง ผ้าทอประเภทแพรวา หรือแพรวซิด (แพรวดุ่ม) แพรวมน ที่ใช้เส้นยืนจากฝ้าย (ฝ้ายในสมัยก่อนส่งเข้าจากเวียดนาม ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามายังฝั่งนครพนมและมุกดาหาร ซึ่งย้อมสีแดงมาแล้ว) ทำให้มีหลักฐานจากคำบอกเล่าและศึกษาต่อไปได้ว่า สีแดงที่ย้อมฝ้ายนั้นมาจากอะไร และแล้วก็มีคำตอบจากผ้าโบราณเหล่านั้นว่า สีแดงที่ย้อมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นสีก้อนที่ผลิตขึ้นในเมืองจีน ซึ่งเวียดนามในสมัยนั้นจะนิยมติดต่การค้าขายสินค้ากับจีนเสียส่วนใหญ่ จึงทำให้มีการสั่งซื้อสีก้อนสำหรับย้อมเส้นใยเข้ามา ย้อมเส้นใยฝ้ายในเวียดนาม แล้วส่งเป็นสินค้าออกขายทั่วไป ช่างทอจะนิยมนำมาทำเป็นเครื่องยืนในการทอผ้า ถือเป็นวัตถุดิบที่ดีที่สุดในสังคมวัฒนธรรมการทอผ้าใช้สมัย 150 ปี ก่อน ส่วนลวดลายจะนิยมเกาะลาย (จกลาย) ด้วยไหมซึ่งจะใช้ไหมบ้านที่ชาวเลี้ยงเองหรือหาซื้อได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีภาษาที่พูดติดปากว่า “แพรวแดงยอ” ก็คือแพรวพื้นฝ้ายยอไหม หรือแพรวพื้นฝ้ายยอดอกไหมนั่นเอง

นี่คือคำบอกเล่าของชาวบ้านโพธิ์ ที่เผยแพร่ข้อมูลในกรณีศึกษาที่น่าสนใจยิ่งนัก เนื่องจากในปัจจุบัน นักวิชาการบางคน เข้าใจว่า แพรวาแดงยอ หรือแพรวฝ้ายแดงยอโบราณนั้นย้อมจาก รากยอป่า ซึ่งเมื่อสืบนั่นถึงต้นตอแล้ว รากยอป่าไม่สามารถย้อมเส้นฝ้ายให้สีแดงสดขนาดผ้าแพรวาได้ (จากการทดลอง/สอบถามช่างทอ) ผนวกกับบริเวณเทือกเขาภูพานหรือแถบแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ถึงแม้จะมีต้นยอป่า แต่เมื่อนำมาย้อมเส้นฝ้าย จะให้สีเหลือง/อมส้ม เท่านั้น ไม่สามารถให้สีแดงได้เลยแม้แต่ชนิดเดียว

The ancient Prae-wa called “Pa Fai Dang-yo,” the meaning by touching and asking Pu-thai aging, 90 years old, informing that why the woven cloth was called Pa Dang-yo, it referred to woven cloth like Prae-wa or Kid (Prae Toom), Prae Mon using the Warp from cotton (the former cotton was imported from Vietnam crossing the river to Nakhonpanom and Mookdahan, it was dyed in red color). So, there were evidences from one’s telling and further studying where the red color for dyeing the cotton came from. Then, there was the answer from those kinds of ancient cloth that most of obtained red color would be a lump of dyestuffs being produced in **China**. In that age, Vietnam preferred to trade with China. So, the lump of color was bought for dyeing the yarn in Vietnam. Then, it was exported in general selling. The weavers

การทอผ้าแพรวามีเทคนิคพิเศษ คือ ขณะทอต้องคว่ำด้านสวย (หน้าผ้า) ลงด้านล่าง

Prae-wa Cloth is woven by special technique : while the cloth is weaving, the design had to be turned over.

สตรีสูงอายุชาวผู้ไทกับการสืบทอดมรดกศิลป์ผ้าทอมือ

The elderly woman who inherited the Art Heritage of hand woven cloth.

ดังนั้น อาจจะมีหลักฐานอยู่ 2 แนวคิด จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ชาวผู้ไท ที่เคยสัมผัสเรื่อง **ผ้าฝ้ายแดงยอ** นับเป็นข้อมูลที่น่าศึกษาและถือเป็น กุญแจสำคัญที่จะนำไปผนวกสืบค้นต่อกับมรดกชิ้นเอกเหล่านี้ในเรื่องข้อมูลที่ถูกต้องไม่ผิดพลาด ตลอดจนใช้เป็นแหล่งอ้างอิงถึงหลักฐานความถูกต้องเพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ยึดถือได้โดยไม่ได้เปลี่ยนประวัติศาสตร์ของมรดกแห่งชาติแขนงนี้สืบไปชั่วลูกชั่วหลาน

preferred to use it as Warp in weaving as the best material in weaving socio-cultural in the past 150 years. For the design, it was preferred Ko lai (Jok lai) by village silk raised by villagers or buying it. So, there was an accustomed to using a word or expression “Prae-dang-yo,” the plain cloth **Fai Yo Mai** (Cotton and Silk) or cloth with **cotton plain and silk flower**.

This was told by Ban-pone villagers who revealed an interesting present information in case study. Some academics understood that Prae-wa Dang-yo or ancient cotton Dang-yo, was dyed from **wild Indian mulberry root** or the root forest York. According to the search of origin, the wild Indian mulberry root couldn't be able to dye the bright red as Prae-wa cloth, (according to the experiment/weavers' answer) and the area of Pu-pan hill or Sawannaket city, Lao People's Democratic Republic, although there were Indian mulberry trees, when they used for dyeing the cotton yarn, the yellow/orange would be occurred only. It couldn't be red color at all.

Therefore, there would be 2 ideas of evidence. According to the telling by Pu-thai elder who used to touch **Pa Fai Dang-yo** which was information to be studied as a major key to combine with the searching for these important heritages regarding to the correct information being used as reference to the evidence of correctness to be focused by new age youngsters without changing the history of this field in national inheritance to next generation.

ผ้าแพรวาฝ้ายแดงยอ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลายช่อดอกไม้ ดอกข่อย ก่าย ไบพูนอุ้มดาว ดอกจันทน์ กิ่ง ดอกตาบั้งขาเซ ดอกไบพูนหวาน และดอกนาคหัวซุมใหญ่

Prea-wa Fai dang-yo, Ban-pon, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province, Cho-dok-mai design (bunch of flower), Ko-kai design (Hook design), Bai-boon-oom-dao design, Changing design, Ta-bung-ka-ke design, Dok-bai-boon-wan design, and Dok-nak-hua-choom-yai design.

ผ้าแพรวาฝ้ายแดงยอ บ้านนาฮี ตำบลนาเยื้อง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
ลายช่อดอกไม้ ดอกนาควัวชุมน้อย ดอกนาควัวไต้เครือ และดอกมะลิ

Prae-wa Fai dang-yo, Bannahee, Na-yoong Sub-district, Sritat District, Udonthani Province,
Cho-dok-mao design (bunch of flower), Dok-nak-hua-choom-noi design, Nak-tai-kreu design, and Dok Malan design.

ผ้าแพรวาฝ้ายแดงยอ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลายต้นดอกไม้ ดอกนาคกันต์ ดอกนาคคอคด ดอกนาคหัวซ้อง ดอกกาบแบดอ้อมนาคกันต์ ดอกนาคหัวซุ่ม ดอกกาบแบด และดอกกาบแบดขอ

Prae-wa Fai dang-yo, Ban-pon, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province,
Ton-dok-mai design, Nak-kon-tee design, Dok-nak-kod design, Dok-nak-hua-kong eign, Dok-kab-bad-oom-nak-kon-tee
design, Dok-nak-hua-choom, Dok-kab-bad design, and Dok-kab-bad-ko design.

ผ้าแพรวาฝ้ายแดงยอ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดำม่วง
จังหวัดกาฬสินธุ์

ลายช่อดอกไม้ ดอกตาบั้งขาเข และดอกใบนุ่นใต้เครือ

Prae-wa Fai dang-yo, Ban-pon, Pone Sub-district,
Kammuang District, Kalasin Province,
Cho-dok-mai design (Bunch of flower), Dok-ta-
bong-ka-ke design, and Dok-ba-boon-tai-kreu
design.

ผ้าแพรวาฝ้ายแดงยอ บ้านเหล่าภูพาน ตำบลเหล่าภูพาน
อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ลายช่อดอกไม้ ดอกนาควัวซ้อง ดอกตะเภาหลงเกาะ ดอกนาควัว
ไต่เครือ ดอกใบปุ่นไต่เครือ ดอกกาบแบดขอ และดอกพันมหา

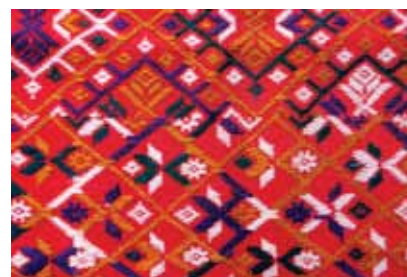
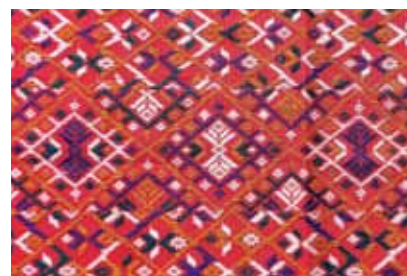
Prae-wa Fai dang-yo, Ban-lao-pu-pan, Lao-pupan
Sub-district, Somdej District, Kalasin Province,
Cho-dok-mai design (Bunch of flower), Dok-nak-hua-
kong design, Dok-ta-pao-long-kao design, Dok-nak-
tai-kreu design, Dok-bai-boon-tai-kreu design, Dok-
kab-bad-ko design, and Dok-pan-ma-ha design.

แพรมนฝ้ายแดงยอ บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
ลายซ้อส้มป่อยแฉวและดอกกระบวนหัวขวาง

Prae Mon Fai dang-yo, Ban-pon, Pone Sub-district, Kammuang District, Kalasin Province, Cho-som-poi-aew design, and Kra-buan-hua-kwan design.

แพรมนฝ้ายแดงยอ บ้านหนองไผ่ ตำบลหนองหญ้าไซ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดอุดรธานี
ลายซ้อส้มป่อยแฉว ดอกนาคกันต์ ใบไม้ และลายนาคนาคแสนสวย

Prae Mon Fai dang-yo, Ban-nong-pai, Nong-ya-sai Sub-district, Wangsammo District, Udonthani Province, Cho-som-poi-aew design, Dok-nak-kon-tee design, Leaf Desgin, and Nak-kan-soi design.

